

Тютюнник С. В.

к.е.н., професор кафедри організації обліку та аудиту

Полтавська державна аграрна академія

м. Полтава, Україна

ОБЛІКОВІ АСПЕКТИ ВІДОБРАЖЕННЯ КУПІВЛІ ІНОЗЕМНОЇ ВАЛЮТИ

В умовах ринкових відносин суб'єкти господарювання здійснюють господарські операції, вартість яких виражається в іноземній валюті, або за якими передбачаються розрахунки в іноземній валюті. Каналами надходження іноземної валюти для підприємств є: виручка, яка надійшла від покупців-нерезидентів, внески в статутний капітал інвестором-нерезидентом, придбана на міжбанківському валютному ринку для здійснення розрахунків з постачальником-нерезидентом та ін. Правильне ведення операцій із купівлі-продажу іноземної валюти у бухгалтерському та податковому обліку дає змогу дотримуватись норм чинного законодавства України стосовно податків і валютного регулювання й уникати негативних моментів [1].

У відповідності до Закону України «Про валюту і валютні операції», іноземна валюта – це грошові знаки грошових одиниць іноземних держав у вигляді банкнот, казначейських білетів, монет, що перебувають в обігу та є законним платіжним засобом на території відповідної іноземної держави або групи іноземних держав, а також вилучені або такі, що вилучаються з обігу, але підлягають обміну на грошові знаки, що перебувають в обігу [2].

Купівля іноземної валюти – це операція з купівлі іноземної валюти за гривні. Купують іноземну валюту на певні цілі. Торгівля іноземною валютою на території України резидентами й нерезидентами-юридичними особами здійснюється через уповноважені банки й інші фінансові установи, що одержали відповідну ліцензію, виключно на міжбанківському валютному ринку України.

Для купівлі іноземної валюти підприємство повинно подати до банку пакет документів. Він прямо залежить від того, на які цілі купляють іноземну валюту. У

більшості випадків, такий пакет містить:

- заяву на купівлю валюти. У ній суб'єкт господарювання повинен зазначити кількість іноземної валюти, яку потрібно придбати, реквізити рахунків, з яких буде списана національна валюта (гривня) та реквізити рахунків, на які повинна буде зарахована куплена іноземна валюта;

- документи, які підтверджують мету купівлі іноземної валюти та її необхідну кількість. Перелік таких документів залежить від виду операції, для якої потрібна іноземна валюта. Це може бути зовнішньоекономічний договір; розрахунок витрат на відрядження; акти приймання-передачі товарів (робіт, послуг); договори, що підтверджують потребу виконання зобов'язань в іноземній валюті, тощо.

Положенням про порядок та умови торгівлі іноземною валютою, яке затверджене Постановою Правління Національного банку України № 281 від 10 серпня 2005 р. (п. 6 р. I), передбачено, що суб'єкти ринку (уповноважені банки й уповноважені фінансові установи (п. 4 р. I)) мають право здійснювати купівлю, продаж іноземної валюти виключно на міжбанківському валютному ринку України (МВРУ). Банк має право купити іноземну валюту не раніше наступного операційного дня з дня зарахування гривень на окремий призначений для цього рахунок. Для купівлі іноземної валюти за дорученням суб'єкта господарювання банк спочатку зараховує національну валюту (гривню) на свій окремий аналітичний рахунок балансового рахунку 2900 «Кредиторська заборгованість за операціями з купівлі-продажу іноземної валюти, банківських та дорогоцінних металів для клієнтів банку». При цьому банк списує з гривневого рахунку гривні, обсяг яких достатній для купівлі вказаного в заяві обсягу іноземної валюти, перерахованого за курсом гривні до іноземної валюти в день зарахування коштів у гривнях на рахунок 2900, але не нижче ніж офіційний курс НБУ станом на цей день.

Якщо на дату купівлі валюти курс валют змінився і цих гривень недостатньо, то банк може додатково зараховувати гривні на рахунок 2900 у сумі, що не вистачає для виконання заяви про купівлю іноземної валюти. Коли ж у

суб'єкта господарювання немає можливості перерахувати додаткову суму в гривні на купівлю іноземної валюти і він згоден на придбання меншої суми валюти, банк купує менше валюти, аніж зазначено в заявці [3].

Законодавством передбачено, що підприємство повинно використати куплену іноземну валюту не пізніше ніж за 10 робочих днів після дня її зарахування на його поточний рахунок на потреби, зазначені в заяві про купівлю іноземної валюти. Інакше банк зобов'язаний буде її продати в повному обсязі упродовж 5 робочих днів згідно з п. 6 р. III Положення № 281.

Послідовність купівлі іноземної валюти можна відобразити наступним чином: банк списує національну валюту (гривні) з поточного рахунку підприємства, купує за них іноземну валюту на МВРУ та зараховує на поточний валютний рахунок підприємства. Водночас банк стягує комісію за здійснення такої операції. Розглянемо це більш детально.

1. Списання гривень із поточного гривневого рахунку підприємства. Банк списує з поточного рахунку гривні для купівлі іноземної валюти й попередньо зараховує їх на свій окремий аналітичний рахунок балансового рахунку 2900. Придбання валюти відбувається на наступний операційний день. На час перебування гривень на цьому банківському рахунку їх визнають коштами в дорозі. У бухгалтерському обліку списання національної валюти (гривень) відображають проведенням: дебет рахунку 333 «Грошові кошти в дорозі в національній валюті», кредит рахунку 311 «Поточні рахунки в національній валюті».

2. Зарахування купленої іноземної валюти. Після придбання іноземної валюти банк зараховує її на поточний валютний рахунок підприємства. Для відображення такого зарахування в бухгалтерському обліку потрібно враховувати наступне:

- суб'єкти господарювання повинні показувати операції в бухгалтерському обліку у валюті операції та в національній валюті (гривні);

- оскільки в даному випадку йдеться саме про іноземну валюту, то слід враховувати правила Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 21 «Вплив

змін валютних курсів». У відповідності до п. 5 П(С)БО 21: операції в іноземній валюті під час їх первісного визнання відображають у національній валюті (гривні) за курсом НБУ на дату здійснення такої операції.

Таким чином, на дату зарахування купленої іноземної валюти на валютний рахунок її відображають в обліку за курсом НБУ. Куплену іноземну валюту відображають за дебетом рахунку 312 «Поточні рахунки в іноземній валюті».

3. Дохід/витрати під час купівлі валюти. Куплену іноземну валюту відображають в обліку за курсом НБУ на дату її зарахування на валютний рахунок. Банк купує іноземну валюту на МВРУ за відповідним курсом.

Різниця між цими курсами і є доходом або витратами, що утворилися в результаті купівлі іноземної валюти. При цьому додатна різниця є витратами підприємствами, адже купили валюту за ціною, вищою ніж її балансова вартість (курс МВРУ > курс НБУ), а від'ємна – доходом (курс МВРУ < курс НБУ). У бухгалтерському обліку їх відображають на субрахунках 942 «Витрати на купівлю-продаж іноземної валюти» та 711 «Дохід від купівлі-продажу іноземної валюти» [4].

4. Курсова різниця. Під час купівлі іноземної валюти курсова різниця не виникає. Однак наявна на рахунку іноземна валюта – це монетарна стаття балансу. А це означає, що на дату балансу і дату списання іноземної валюти з рахунку за нею потрібно буде визначити курсову різницю.

5. Комісія банку. Банки мають право отримувати комісійну винагороду за здійснення торгівлі іноземною валютою виключно в гривнях. Розмір такої комісії вказують у договорі на обслуговування з банком.

У бухгалтерському обліку сплачену комісію відображають на рахунку 92 «Адміністративні витрати» (п. 18 Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: плата за розрахунково-касове обслуговування й інші послуги банків, а також витрати, пов'язані з купівлею-продажем іноземної валюти, відображають в складі адміністративних витрат). Розглянемо типові бухгалтерські проведення щодо відображення купівлі іноземної валюти (табл. 1).

Отже, при відображенні в бухгалтерському обліку операцій щодо купівлі

Бухгалтерські проведення щодо купівлі іноземної валюти за гривні

Зміст операції	Кореспондуючі рахунки	
	дебет	кредит
Списано національну (валюту) гривні з поточного рахунку підприємства для купівлі іноземної валюти	333 «Грошові кошти в дорозі в національній валюті»	311 «Поточні рахунки в національній валюті»
Відображено придбання іноземної валюти	334 «Грошові кошти в дорозі в іноземній валюті»	333 «Грошові кошти в дорозі в національній валюті»
Куплену іноземну валюту зараховано на поточний валютний рахунок підприємства	312 «Поточні рахунки в іноземній валюті»	334 «Грошові кошти в дорозі в іноземній валюті»
Відображено витрати від купівлі іноземної валюти	942 «Витрати на купівлю-продаж іноземної валюти»	333 «Грошові кошти в дорозі в національній валюті»
Відображено дохід від купівлі іноземної валюти	333 «Грошові кошти в дорозі в національній валюті»	711 «Дохід від купівлі-продажу іноземної валюти»
Відображено у витратах комісію банку	92 «Адміністративні витрати»	333 «Грошові кошти в дорозі в національній валюті»

іноземної валюти необхідно враховувати законодавчі заходи щодо валютного регулювання.

Список використаних джерел

1. Воляник Г. М. Порядок обліку купівлі іноземної валюти при здійсненні зовнішньоекономічних операцій / Г. М. Воляник, С. Є. Шутка // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2016. – № 1. – С. 181-189.
2. Закон України «Про валюту і валютні операції» № 2473-VIII від 21 черв. 2018 р. (введено в дію 07 лют. 2019 р.) [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.
3. Положення про порядок та умови торгівлі іноземною валютою, затверджене Постановою Правління Національного банку України № 281 від 10 серп. 2005 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.
4. Славінська А. Купівля інвалюти: правила та особливості обліку / А. Славінська // Все про бухгалтерський облік. – 2017. – № 34. – С. 8-10.